

॥ ५४ ॥ प्रजायेतपुत्रादीनुत्पादयेत् ॥ ५५ ॥ प्रजनेप्रजोत्पादनेहृदयव्यलीकं हृत्स्थं अग्रियं शोकमनुत्तं वा ममत्वाद्यध्यासं मुक्तास्वर्गं इमं च लोकं परंपरमात्मानं वा आराधयेत् ॥ ५६ ॥ समं रागद्वेषवर्जं यथास्यात्तथा धर्मं चरतः ॥ ५७ ॥ हे अच्युते ति स्वधर्मान् च्युतो सीत्यर्थः ते त्वया ॥ ५९ ॥ इति शां० रा० नै० भारत० अष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥ ॥ ५३ ॥

न चैव पुरुषो द्रष्टा स्वर्गस्य नरकस्य च ॥ आगमस्तु स तां च क्षुनुं पतेति महाचर ॥ ५४ ॥ चरितब्रह्मचर्यो हि प्रजायेत यजेत च ॥ पितृदेवमनुष्याणामानृण्यादनसूयकः ॥ ५५ ॥ स यज्ञशीलः प्रजने निविष्टः प्राग्ब्रह्मचारी प्रविविक्तचक्षुः ॥ आराधयेत् स्वर्गमिमं च लोकं परंच मुक्ता हृदयव्यलीकं ॥ ५६ ॥ समं हि धर्मं चरतो नृपस्य द्रव्याणि चाभ्याहरतो यथावत् ॥ प्रवृत्तधर्मस्य यशो भिवर्धते सर्वेषु लोकेषु चराचरेषु ॥ ५७ ॥ इत्येवमाज्ञाय विदेहराजो वाक्यं समं ग्रंथं परिपूर्णं हेतु ॥ अश्मानमामं व्यविशुद्धबुद्धिर्यौगृहं स्वंप्रतिशांतशोकः ॥ ५८ ॥ तथा त्वमप्यच्युतं मुंच शोकमुत्तिष्ठ शक्रोपमहर्षमेहि ॥ क्षात्रेण धर्मेण महीजिता तेतां भुंक्वकुंती सुतमावमं स्याः ॥ ५९ ॥ इति श्रीमहाभारते शांतिपर्वणि राजधर्मानुशासनपर्वणि व्यासवाक्ये अष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥ ॥ ५३ ॥ वैशंपायन उवाच ॥ अव्याहरति राजेन्द्र धर्मपुत्रे युधिष्ठिरे ॥ गुडाकेशो हृषीकेशमभ्यभाषत पांडवः ॥ १ ॥ अर्जुन उवाच ॥ ज्ञातिशोकाभिसंतप्तो धर्मपुत्रः परंतपः ॥ एष शोकाणं वेमघ्नस्तमाश्वासय माधव ॥ २ ॥ सर्वस्मते संशयिताः पुनरेव जनार्दन ॥ अस्य शोकं महाबाहो प्रणाशयितुमर्हसि ॥ ३ ॥ वैशंपायन उवाच ॥ एवमुक्तस्तु गोविंदो विजयेन महात्मना ॥ पर्यवर्तत राजानं पुंडरीकक्षणे च्युतः ॥ ४ ॥ अनतिक्रमणी यो हि धर्मराजस्य केशवः ॥ बाल्यात्प्रभृतिगोविंदः प्रीत्या चाभ्यधिकोर्जुनात् ॥ ५ ॥ संप्रगृह्य महाबाहुर्भुजं चंदनभूषितं ॥ शैलस्तं भोपमं शौरिरुवाचा भिविनोदयन् ॥ ६ ॥ शुशुभे वदन्तं तस्य सुदंष्ट्रं चारुलोचनं ॥ व्याकोशमिव विस्मयं पद्मसूर्य इवोदिते ॥ ७ ॥ वासुदेव उवाच ॥ माकृथाः पुरुषव्याघ्रशोकं त्वंगान्न शोषणं ॥ न हिते सुलभा भूयो ये हतास्मिन्न रणजिरे ॥ ८ ॥ स्वप्नलब्धाय तालाभा वितथाः प्रतिबोधने ॥ एवं ते क्षत्रियाराज न ये व्यतीता महारणे ॥ ९ ॥ सर्वेऽप्यभिमुखाः शूरा विजितारणशोभिनाः ॥ नैषां कश्चित्पृष्ठतो वापलायन्वापि पातितः ॥ १० ॥ सर्वे त्यक्त्वात्मनः प्राणान् युध्वावीरामहान् ॥ शस्त्रपूता दिवं प्राप्ता न ता उद्योचितुमर्हसि ॥ ११ ॥ क्षत्रधर्मरताः शूरा वेदवेदांगपारगाः ॥ प्राप्ता वीरगतिं पुण्यां तान्न शोचितुमर्हसि ॥ १२ ॥ मृतान् महानुभावां स्वं श्रुत्वेव पृथिवीपतीन् ॥ अत्रैवोदाहरंती ममिति हासं पुरातनं ॥ १३ ॥

भूत् ॥४॥ ५॥ भुजंराज्ञः संप्रगृहसहस्रेष्वृत्वा ॥६॥ व्याकोशं विकसितं ॥७॥ हताः अस्मिन्संधिरार्षः लाभाः अर्थाः ॥८॥ ९॥ १०॥ ११॥ १२॥ मृता न्महानुभावा न्श्रुत्वा तान्बन्धून्शोचिन्तुनार्हसीतिसंबंधः ॥१३॥